

**Törenur ÖZBAY, *Yıkmanın Dünyamı*, 1. Baskı, Ankara,
Nisan 2002, 64 Sayfa**

*Zekerya BATUR**

Çocuk Dünyası ve Edebiyatı

Geçmişten günümüze doğru gelen geleneksel “edebiyat” anlayışımıza baktığımızda, sürekli, çocuk denmeyecek yaştaki insanların kitaplarıyla buluştu okuyucular. Yani büyük ellerin çocuk düşleriyle eserler okuduk hep. Ama bu tür eserlerin gerçek tutkunu olan çocuklar bu nedenle büyük yazarların gözüyle dünyaya bakmak zorunda kaldılar. Birkaç örnek verecek olursak; Gülten Dayıoğlu: *Bambaşka Bir Ülke*, Amerika’ya Yolculuk, Eleanor H. Porter: *Polyanna*, Daniel De Foe: *Robenson Crusoe*, Ömer Seyfettin: *Kaşığı*, Abbas Cılga: *Atmacalar Ağladı*, Kemalettin Tuğcu: *Şeytan Çocuk ...* Bu örnekler daha da çoğaltılabilir. Eserler her ne kadar çocuklara hitap etseler de bu tür hikâyelerin birer anı veya çocukluk özlemi olarak yazılmış olduğunu görürüz.

Çocuk Edebiyatı eserleri diyebileceğimiz kitapların çocuklar için değil, çocuklar üzerine yazılmış olduğunu görmekteyiz. Bu tür eserlerde yazarlar, kendi duygu ve düşüncelerini çocuklara birer deneyim olarak aktarırlar.¹ Bunun için dilleri biraz daha sade olmaktadır. Eserlerin sade bir dille yazılmış olması, çocuk eseri olması için yeterli sayılmıştır. Oysa nice sade dille yazılmış eser vardır; ama çocuklar bu tür eserleri anlamakta güçlük çekmektedir. Burada göz ardı edilen nokta, çocuğun kavramlara yüklediği yeni ve büyüdü dünya olsa gerek.

Çocuk dünyasının derinliğini bilmek ve bu dünyanın gerektirdiği atmosferi sağlamak yazarın görevi olmalıdır. Çocukların yaşam zenginliği, pembe dünyaları ve bu dünyadaki dinamiklerini göz önüne alarak eserler meydana getirildiğinde hem çocuksu bir dünya çizilmiş olacak hem de genç yazarlara yeni yol haritaları belirlenmiş olacaktır. Bu yolun, daha orijinal hikâye, roman ve şiirlerin ortaya çıkmasına ve çocuk dünyasının daha da eğlenceli hâle gelmesine ortam hazırlayacağını düşünüyoruz.

Genel olarak bütün dünya klâsiklerinde yazarlar, eserlerini çocukluk çağının özelliklerini düşünerek oluşturmaktadırlar. Oysa, sadece dönemi bilmek, çocuğun dünyasına inildiği anlamına gelmez. Çocuk, edebiyatı bir eğlence ve hoş vakit geçirme aracı olarak görmektedir. Çünkü edebiyat sayesinde dünyayı tanır ve deneyimler kazanır.² Edebiyat diğer türleri gibi Çocuk Edebiyatı’nın da ne sınırları belli ne de içeriği. Bu açıdan çocuklar

* Arş. Gör., AKÜ Uşak Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü.

¹ Oğuzkan, A. Ferhan, *Çocuk Edebiyatı*, Anı Yayıncılık, Ankara, Ocak 2000, s.3.

² Oğuzkan, a.g.e., s. 5-6.

için yazılan eserler, çocuk dünyasını anlatıyor olsa bile, çocuklar diğer eserleri de rahatlıkla okuyabilirler.³ Nasıl ki insan düşündüğünde, her şeyi bir anda kafasından geçirip buna engel olamıyorsa; çocuk hayalleri de böyledir. Onların düşlerini mengeneyle sıkmanın, hayallerine set çekmekten öteye gidemeyeceğini düşünüyoruz. Hele hayalin baş rol oynadığı edebiyat gibi bir alanda sınırlamaya gidilmesi yaratıcı düşünceye ters düşmektedir.

Çocuk yaşça küçük olmasına rağmen geleceğe dair hiç kimsenin tahmin edemeyeceği düşler kurabilir, hatta bu düşlerini de sayfalara dökebilir. Büyüklerin, küçükleri boyca, hacimce ufak görmeleri yanı sıra düşünce olarak da aynı açıyla yaklaşmaları kanaatimizce bizleri yanılgıya düşürebilir.

Bu bağlamda, büyük ya da küçükler için bir edebî bölümlenmeye ya da sınıflandırmaya gitmek yanlış olabilir. Her ne kadar bilişsel ya da duyuşsal gruplandırılmaya gidilse de her zaman geçerli bir dayanak olacağını düşünmek “Büyük Düşler” için olumsuzluk oluşturabilir.⁴

Büyükler için yazılan eserlerde de çocuklar mutlaka çocuksu motifler bulabilirler. Çünkü çocuk, okuduğu kitapta mutlaka oyun bulur ve oyun içinde oyun yaratır. Çocuk penceresine düşen oyunlar farklı kuşların kanatlarına takılarak anlam bulur ve hiç umulmayan bir yerde bir gül misali şekillenir. Çünkü çocuğun ruhuna hitap eden her şey farklı bir anlam kazanır.⁵

Belki de yazarlar (yaşça büyük yazarlar), bir eseri oluştururken kendi çocukluklarına doğru tekrar yolculuk etmek istemişlerdir ve bu da böyle eserlerin oluşmasına katkıda bulunmuştur. Örnek vermek gerekirse, ünlü yazar Ahmet Hamdi Tanpınar’ın “Huzur” adlı romanında bunu görmek mümkündür. Romanda yazarın çocukluk anılarına yer verdiği, yazarın iç dünyasındaki çocuğu tekrar hayata döndürdüğü görülmüştür.⁶

Bir edebî eserin etkisi, büyüklere nazaran küçüklerde daha fazla görülür. Çocuklar için yazılan eserlerde “çocuksu olmak” eserin anlaşılmasına ve daha rahat bir şekilde hedeflenen kitesine ulaşmasını sağlar.⁷ Bunun için “çocuk edebiyatı” oluştururken göz önüne alınması gereken etmenler vardır: Sosyal etmenler, doğal etmenler, bireysel özellikler, felsefi ve evrensel boyutları. Bu etmenleri göz önünde bulundurarak, eserleri

³ Meriç, Cemil, *Çocuk Edebiyatı*, Çocuk Edebiyatı Yıllığı, Gökyüzü Yayınları, 1987, s. 3-4.

⁴ Enginün, İnci, *Çocuk Edebiyatı*, Çocuk Edebiyatı Yıllığı, Gökyüzü Yayınları, 1987, s.46.

⁵ Şirin, Mustafa, Ruhi, *Çocuk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış*, Çocuk Edebiyatı Yıllığı, Gökyüzü Yayınları, 1987, s.49-50.

⁶ Okay, Orhan, *Edebiyat Dünyasında Çocuk*, Çocuk Edebiyatı Yıllığı, Gökyüzü Yayınları, 1987, s.65.

⁷ Canan, İbrahim, *Çocuk Edebiyatı Nasıl Olmalıdır?* Çocuk Edebiyatı Yıllığı, Gökyüzü Yayınları, 1987, s.74-75

oluşturmada fayda vardır.⁸ Çocuğu bir cam köşkün içine alıp çocuğa ne yaşamsal ne kültürel ne de evrensel değerleri vermek mümkün olmaktadır.

Çocuk edebiyatı, basitliği ya da düzensizliği yani yüzeysel olup çocuğun yaşantısına herhangi bir katkıda bulunmayan ve bu edebiyatın özelliklerini taşımayan kalitesiz eserleri yapısında barındırmaz. Aksine, yeni neslin ufuklarını genişletecek eserlere ihtiyaç vardır. Bu bakımdan, yazarların görevlerinin bilincinde olmaları gerekir. Aksi taktirde küçük okuyucuların hayal dünyalarına farkında olmadan müdahale etmiş oluruz.⁹

Bu edebiyattaki “çocuğa göre”lik düşüncesi son derece önemli bir yaklaşımdır. Çünkü çocuk, hayatı kitaplarda ayrıntılı bir şekilde okur, gerçek hayatla karşılaştırarak hayat hakkında deneyim sahibi olmuş olur. Bu bakımdan çocuk dilinin ya da kelime servetinin gelişimi daha kolay ve kalıcı olur.¹⁰

Çocuklarda gerçekleştirmek istediğimiz davranışları, okudukları eserler yoluyla vermek daha rahat olmaktadır. Okudukları eserlerdeki öğretici yani güçlü olan konular seçmek, çocuk edebiyatının hedeflerine daha hızlı ve kolay ulaşmasını sağlar. Çocuk edebiyatının hedeflerini sıralayacak olursak: Çocuğun kendine güven duyması, toplumsallaşma görevini yerine getirmesi, dil gelişimini tamamlamak istemesi, ailesini ve çevresini sevmesi, daha da önemlisi kendi duygu ve düşüncelerini rahat, anlaşılır ve doğru bir şekilde dile getirmesi hedeflenmiştir.¹¹ Bu bakımdan, çocuklar için yazılan eserlerin doğru ve sağlam bir zemine oturtulması, uygun zamanda verilmesi, ideolojik düşüncelerden arındırılması gerekliliğine inanıyoruz.

Çocuk Edebiyatı’nda kullanılacak dile de dikkat etmek gerekir. Eserin dili, yaşanan toplumun temel değerlerine bağlı kalarak işlenmelidir. Çocuğun toplumun bir bireyi olduğu gerçeği göz önüne alınmalıdır, çünkü eser yoluyla kültürel motiflerin verilmesi daha kalıcı ve etkili olmaktadır.¹²

Çocuklar için yazılmış eserlerin toplumun kabullerini dikkate alarak oluşturulması, çocuğun hem ulusal hem de yerel kültürünü öğrenmesi açısından önemlidir. Özellikle belli dönemlere kadar çocuk yayınlarının çeviri kitaplardan çok kültürel unsurları işleyen eserlerden oluşması gerekir. Çünkü çocukların “kritik dönem”lerinde almaları gereken milli bilinç konusu zaman zaman gözden kaçmaktadır. Her şeye rağmen çeviri eserlere yer veriliyorsa da yaşanan çevreye göre tekrar gözden geçirilerek çocuklara sunulmalıdır. Aksi taktirde çocuklardaki toplumsal bilincin ve değerlerin oluşmasının zaman alacağı düşüncesindeyiz.

⁸ Güleriyüz, Hasan, *Yaratıcı Çocuk Edebiyatı*, Pegem Yayıncılık, Ankara 2002, s. 38-40.

⁹ Nas, Recep, *Örneklerle Çocuk Edebiyatı*, Ezgi Kitabevi Yayınları, Bursa 2002, s. 23-33.

¹⁰ Şimşek, Tacettin, *Çocuk Edebiyatı*, Rengarenk Yayınları, Ankara 2002, s. 32.

¹¹ Şimşek, a.g.e., s. 34.

¹² Temizyürek, Fahri, *Türkçe Öğretiminde Çocuk Edebiyatının Önemi*, *TÜBAR Dergisi*, Türkçenin Öğretimi Özel Sayısı, Niğde 2003- Bahar, s.65.

Ayrıca anadilinin gelişmesini sağlamak ve çocuğa temel etkinlikleri kazandırmak için edebiyata büyük görevler düşmektedir. Özellikle okuma etkinliğini ön plâna alacak olursak çocuk edebiyatının ne kadar önemli olduğunu görmek açısından son derece önemlidir.¹³

Çocuğun, hayatı yeni tanıdığı için iyiyi kötüden; güzeli çirkinden ayırması biraz zaman alır. Onun için taraflı ideolojik unsurların çocuk kitaplarına alınması yanlış bir yaklaşımdır.¹⁴ Tek yönlü ya da düşünceyi kısıtlayıcı eserlerin çocukların dimağlarına sunulması, gelecek için, pimi çekilmeye hazır bombalar yetiştirmekten öteye gidemeyeceği kanaatindeyiz. Bunun yerine insanî ve evrensel değerlere yer veren eserler okutturulmalı; çocuğa, kendi düşünce sistemini oluşturacak olanaklar sunulmalıdır. Çocuklar için yazı yazmak, onların dünyalarına hitap etmek son derece ciddi bir iştir. Bu eserleri büyük bir titizlikle yazmalı ve kesinlikle bunu küçümsememeliyiz.¹⁵

Okuma alışkanlığı, sadece okullarda gerçekleştirilmesi gereken bir etkinlik değildir. Ne dersle sınırlandırılmalı ne de keskin çizgilerle belirlenmiş ideolojik katı kurullarla belirlenmelidir. Ancak ve ancak “İYİ” çocuk kitaplarıyla hem bilgiler kazandırılabilir hem de ahlâkî değerler çocuklara verilebilir. Bu kazanımın, her zaman olumlu yönde olması beklenilmemelidir. Ama çocuk zamanla iyi kötü kavramını tam anlamıyla benimsedikten sonra seçme özgürlüğüne kavuşarak bunları hayatına uygulayabilecektir.¹⁶

Çocukları, büyüklerin küçük bir modelymiş gibi görmek hem verilecek eserin içeriği açısından hem de kazandırılması düşünülen istendik davranışların gerçekleştirilmesi noktasında olumlu neticeler veremeyebilir. Çünkü çocukların dünyayı algılama biçimleri ile beklentileri büyüklere göre çok farklı olmaktadır. Bunun için yazar, mümkün olduğu kadar çocuksu olmalı ve eserini bu açıyla oluşturduğu sürece yarar sağlayabilir.¹⁷

Unutulmamalıdır ki çocuktaki dil-düşünce zenginliği ne kadar olumlu yönde yol alırsa, hem ülkenin geleceği hem de daha üretici bir neslin yetişmesi açısından büyük fikirlerin ortaya çıkmasına zemin hazırlanacaktır. Bunun için çocuk edebiyatına büyük bir sorumluluk düşmektedir.

¹³ Aytaş, Gıyaseddin, Okuma Gelişiminde Çocuk Edebiyatının Rolü, *TÜBAR Dergisi*, Türkçenin Öğretimi Özel Sayısı, Niğde 2003-Bahar, s. 159.

¹⁴ Dayıoğlu, Gülten, *Soruşturma: 1 Çocuk Edebiyatı Yıllığı*, İstanbul, Ocak, 1987, s.317.

¹⁵ Zarifoğlu, Cahit, “Çocuk Edebiyatı” Üzerine, *Çocuk Edebiyatı Yıllığı*, İstanbul, Ocak, 1987, s.357.

¹⁶ Dayıoğlu, Gülten, Çocuk Yayınları, *Çocuk Yayınları Sempozyumu* “Bildiriler”, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 11-13 Kasım 1981, s.15.

¹⁷ Atatuğ, Feridettin, Çocuk İçin Yazmak, *Çocuk Yayınları Sempozyumu* “Bildiriler”, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 11-13 Kasım 1981, s.51.

Dünyayı Yıkmayalım

Klâsik edebiyat anlayışından çağdaş edebiyat anlayışına geçerken eski tabuların yıkılmaya yüz tuttuğu bir döneme girdiğimiz ve bu yeni dönemin beraberinde farklı renklerin ortaya çıkmasına ortam hazırladığını söylemek yanlış olmaz sanırım. Bu yeni renkler zaman zaman yaşça büyük bir yazar olabildiği gibi zaman zaman da küçük yaşta çocuklar olduğunu görmekteyiz. Bu küçük hünerlerden biri de TÖRENUR ÖZBAY'dır. (Törenur ÖZBAY, Yıkmayın Dünyamı, Birinci Baskı, Ankara, Nisan 2002, 64 Sahife.)

Özbay, yazmış olduğu küçük hikâyeleri ve şiirlerini “Yıkmayın Dünyamı” adlı kitabında toplayarak edebiyat hayatına atılmış bulunmaktadır. Hikâye ve şiirlerinde, günlük hayattan geleceğe doğru yapılan yolculukları, zaman zaman hüznü zaman zaman da neşeli bir tarzla anlatmıştır. Akıcı anlatımıyla okuyucunun gerçeğe hayal tüneli arasında gidip gelmesini sağlamıştır.

Düz yazılar, anılarla hayaller arasında hayat bulurken, şiirler birer melodi gibi öyküler arasında dağıtılarak küçük okuyucuların hikâyeleri zevkle okur hale gelmesini başarabilmiştir. Öykü ya da şiirlerin karikatürlerle desteklenerek anlatılmasında yarar vardır. Çünkü çocukların, öykü içinde başka bir öykü, şiir içinde başka bir şiir ürettiklerini unutmamak gerekir.

Öykülerde bazen masalsi bir motifi bazen de hayatın tam ortasındaki bir gerçeği görmek mümkündür. **Maddeler Çıldırınca** adlı hikâyede duru ve akıcı anlatımını nesnelere hayat buldurmasıyla dikkat çekmiştir:

“.....Deney için hazırladığım bütün maddeler benim boyum kadar olmuştu. Hepsinin de benim gibi gözleri, kulakları, ağız ve burunları vardı. Beni görünce birisi kitaplığa çıkmak istedi. Tam tırmanırken kitaplarla beraber üzerime düştü. Bir başkası özel mektuplarımı aldı ve yetişemeyeceğim bir yere çıkıp yüksek sesle okumaya başladı. Birisi de özene bezene yaptığım bir resmi karalamış, arkasına da “zalim dünyalılar” yazmıştı.....”

Öykülerdeki gerçekler, hayallere doğru hızlı adımlarla giderken yolunuza ya bir buluş ya da gerçekleşmeyen bir beklentiye görürsünüz.

Öykü ya da şiirlerin temasında yarınlara umutla bakma ve geleceği sabırla bekleme vardır. Hikâyeler, bu yönleriyle okuyucularına esin kaynağı olacağı kanısındayız. **Canım Güllerim** adlı öyküde umutlarını gerçekleştirmek için, biraz ürkek biraz şüpheli biraz da her şeye göğüs geren bir büyük insan edasıyla davrandığını görmekteyiz:

“..... İçimi bir heyecan aldı. Acaba dövecek miyim, yoksa sevecek miyim? Hemen kitaplığıma koşarak hatıra defterimi aldım. Nasıl bir öğretmen olacağımı yazmaya başladım. Doğrusu, çocuklarımın bencil ve

açgözlü olmalarına dayanamazdım, ilk günlerde hayal kırıklığına uğradım. Eğer iyi kalpli, cömert ve yardım sever olurlarsa onlarla çocuk gibi oynardım.....”

Şiirlerdeki genel tema sevgi olmasına rağmen, kimi şiirlerde dünyadaki savaşlar yüzünden yaşanan acıları kimisinde korkularını kimisinde de doğa gözlemlerini kaleme alarak okuyucusunu sıkmadan mesaj vermektedir.

ÖĞRETMENİM

*Öğretmenim bugün çok hastalandı,
Yüzü birden bire soldu sarardı.
İçimi bir korku, bir üzüntü aldı.
Onu üzmemek için
Acaba ne yapmalıydı?
En iyisi uslu durmaktı,
Sırada oturmaktı.
Sessizce kitap okumak,
Her zaman çalışmaktı
DÜRÜST
İNSAN
OLMAKTI.*

Şiirlerinde bir anlam bütünlüğü bulunmakta ve birbirini destekleyen dizelerin art arda gelmesi ise, şiirlerinin bir solukta okunmasını sağlamıştır. Duygularını çocukça, düşüncelerini bir güçlü şâir gibi şiirlerinde işlemiştir.

YIKMAYIN DÜNYAMI

*Bugün yine masmavi gökyüzü
Rüzgâr hafif hafif esiyor.
Ağaçlar en güzel danslarını sergiliyor,
Dereler şırıl şırıl akıyor,
Kuşlar neşeyle şakıyor.*

.....
*Ama hiçbirinin hakkı değil
Kırmak körpe ağaçların dallarını
Kapatmak sevginin güzel yollarını
İnsanları incitmek
Tertemiz havayı kirletmek
Hayvanları inletmek.*

**SÖYLEYİN, SÖYLEYİN BANA!
KİMİN HAKKI VAR BUNA!!!**

Şiirlerindeki sıradan sözcükler mısralaşırken, zaman zaman birer kızgınlık zaman zaman da birer sevgi yumağı olarak okuyucuların yüreklerini etkilemektedir.

FİLİSTİN'DE ÇOCUK OLMAK

*Yırtınmak bağırmak ağlamak
Filistin'de çocuk olmak
Gülmemek demek belki de
Sadece ağlamak, ağlamak, ağlamak
.....
Yurtsuz yuvasız olmak
Annesiz babasız kalmak
FİLİSTİN'DE ÇOCUK OLMAK!*

Hemen hemen bütün dünyanın karşı olduğu savaş olgusuna dikkati çekerken, her türlü olanaktan yoksun çocukların silahlar altındaki caresizliğini inleyen kelimelerle dile getirmiştir.

Sonuç olarak: Edebiyatın meltemlerini arkasına alarak yeni bir bahar esintisiyle ortaya çıkan güçlü kalemler, çocukluktan başlayarak zirveye ulaşmışlardır. Edebiyatın pınarlarından güç alarak yetişen her yazar gibi genç kalemlerin de desteklenerek gün ışığına çıkmalarına olanak verilmelidir.

Bugüne kadar çocuk edebiyatı denilince, genelde çocuklar için ya da çocuklar üzerine yazan yazarlar akıllara gelirdi. Ama bizce yaratıcı düşünce gücü olan birçok küçük yazar vardır. Bunlara gerekli olanaklar verilerek kendi kendilerini ifade etme fırsatı bulacaklardır. Böylece “Çocuk Edebiyatı”nı daha sabit bir tabana oturtturarak değerlendirme fırsatı elde etme olanağına kavuşmuş olacağımıza inanıyoruz.

Törenur ve Törenur gibi yazarların artmasının hem çocukça düşlerin anlaşılmasına hem de geleceğin büyük kalemlerinin doğmasına zemin hazırlanacağına inanıyoruz.

Törenur'un yazarlık anlamındaki bu ilk basamağını başarılı buluyoruz ve bundan sonra da yeni kitaplar yazacağını umuyoruz.

